

Pomudi se, dragi bravec, ker si me že tako dolgo spremeljati blagovolil, tudi tukaj še ene trenutke z mano, in čuj, kaj meni, tebi, in vsem potomcem zgodovina od tega kraja govori in naznanuje.

Že ob časih vojská med Avstrijo in Benečansko republiko je bila dolina Koritencia, ki se odtodi pod Mangartom in Vélikim Verhom (Rombon) proti Boveu vije, z Boreškimi gradom (Čuša, bovška zatvornica, Flitscher Klause), kaj imenitno in važno mesto. Leta 1797, ko je Napoleon I. po padu Mantove urno se pomikal proti Beču, je bil Boreški grad urno zopet sozidan. General Köblös ga je branil z 500 vojaki zoper francozke kerdela generalov Bon-a in Verdier-a, pa po hrabrem uporu, obkoljen (umzingelt) z gorami od vseh strani, je bil zmagan, in padla je terdnjava sovražnikom v last. — 12 let pozneje je namesti Boreškega grada zadobil Prediljski verh, kjer ravno stojimo, imenitno in važno nalogo. — Poprej še, ko so pomladi leta 1809 se med Avstrijanci in Francozi pričele nove pule, je bilo našim treba skerbeti, da bi v potrebi se sovražnikom vhod v Goratan preprečil. Vsled tega je bilo sklenjeno Naborjetski in Prediljski klanec s terdnjavami, baterijami in prekopi uterditi.

Naprava tega imenitnega dela je bila pri Naborjetu, kakor nam je že znano, stotniku Hencel-u, na Predilu pa stotniku Herman-u izročena. Delo tukaj je bilo memo Naborjeta veliko težavniše, ker lega te višine ni za obrambo tako pripravna, kakor una. Manjka ji namreč ob cesti stermih skal, ki bi kraj s stermino varovale. Postavil je vendar Herman, kakor je mogel, leseno, deset sežnjev dolgo in ravno tako široko kladaro. Poprej še, ko je bilo to delo končano, se je unel vnovič vojske plamen, ki je svetil k slavni zmagi naših čez Francoze pri Sacilu, kar nam je že tudi od Naborjeta znano. Delo terdnjav je bilo toraj začasno ustavljeno, Hencel in Herman sta hitela k glavni vojski, da bi se udeležila njene slave. Krepko so postopali naši proti Veroni, pa na Parskem je bil med tem nadvojvoda Karl prisiljen se umakniti. Okoliščine so zahtevale, da se donavska armada pod poveljništvom nadvojvoda Karla, in talijanska pod nadvojvodom Joanom združite, ki ste dozdej vsaka posebej se bojevale. Umakovali so se tedaj naši počasi iz Talijanskega. Herman pa je mogel v tem zapuščeno terdnjavo urno izdelati in v brambini stan uravnati. Oborožil jo je zdaj s 10 topovi; 35 ljudi se odloči, da so stregli topovom; dné 15. maja okoli poldne pa je prišlo 222 graničarjev slujinskega polka pod poveljem stotnika Vitkoviča, kteremu se je popoldan tistega dné še mala truma ravno tega polka pod poveljništvom stotnika Jankoviča pridružila, ker je prosila, naj bi jo v kladaro vzeli, — al zavoljo premalega prostora je le malim bilo to dovoljeno. — S strelivom, hrano in vodo se preskerbé za 6 tednov. Tudi ta posada je bila vzeta iz zadnjega odreda avstrijske vojske, toraj silno trudna in oslajljena, al — akoravno jim je bilo teló trudno, bil je duh jačji, ker ga je razgrevala ljubezen do vladarja in slava domovine. Vidili smo pa že pri Naborjetu, kaj to dvoje premore!

Imenitna in resnobna naloga je bila Hermanu in njegovim tovaršem izročena. Skerbeti jim je bilo, da bi ustavljali in zadrževali sovražnika, dokler se glavna avstrijska armada srečno ne umakne, razbere in opoči. Vseh oči so bile obrnjene na malo terdnjavico Predila, ktero je varovalo malo kerdelo junakov. Čakal jih je sila terd boj s celo mogočno sovražno armado, ktera bo naše, kakor po domače pravimo, lahko zmlela ko mlin moko. Al naj bo zmaga ali skor gotova smert, neomagljivo in neoplašljivo je moglo živeti v njih prepričanje, da posvečeni so domovini, in le čez njih mertve trupla bo zamogel preriti sovražnik v oserče avstrijske carevine. — Posebno dobro je previdil to Herman. Mil in velikovažen je bil toraj trenutek, ko se je na Terbižu zadnjikrat poslovil in ločil od prijatlov svojih. „Ostanite z Bogom, dragi moji, in pomnite mene v svojih molitvah“ — jim reče v predčutji svoje bližnje smerti; „sam sem si pozidal grob, v kterega se zdaj podam; nikdar več se

tù vidili ne bomo!“ — Hrabri junak! le prerresnične so bile tvoje besede. (Dalje sledi.)

Jezikoslovne drobtinice.

Za nemško prislovico: „Hoffen und Harren macht Manchen zum Narren“ smo dosihmal prejeli od gosp. dr. H. C.: „Marsikdo obnori, kdor zdihuje pa želi“; — od gosp. J. T.: „Up in zanes je mnogim spodnes“; — od gosp. J. M.: „Dolgo kdor snubi in čaka žené, se rado poslednjič mu osli molé“, — in pa: „Kdor čaka brez neha in v upih (upanj) živi, prerada nazadnje mu sreča zaspí“. Gosp. M. nam je poslal poslednje prislovici z zagotovilom, da niste skovane, ampak zapisane kakor ju je slišal; le enmalo popravil ju je in poslal za slovník z opazko: če mar kdo še za boljše vé, naj jih razodene.

Kratkočasno berílo.

Národna pravlica.

Enkrat je imel oče tri sine: Petra, Pavla in Jakata. Vsi trije so si žen iskali. Čuli so, da v deveti deželi je silo bogata deklica, ktera pa se noče omožiti. Njeni oče pa jo je vedno silil, naj si moža poišče, in ker ji nikoli zastran tega mirú ni dal, je naposled vendar privolila. Ali strašno čudno navado je imela, kakoršne menda noben človek na zemlji nima, namreč, da se nikdar ni zasmajala. Še tako smešna reč je ni mogla v smeh pripraviti, in ker si je bila tega svesta, je rekla: „Naj bo, — temu čem roko dati, kdor me bo v smeh pripravil“.

Marsikter snubač je bil že zastonj daljno pot storil, pa kaj, ko bi bilo še samo, — al hudobna deklica je še dala poverh vsacemu ušesa porezati, češ, kaj me nadleguješ, če me ne moreš v smeh pripraviti.

Peter in Pavel pa se niste dala s tem strašiti, ker mikali so ju kupi zlata in zale lica. Tedaj si kupita konja ter se napotita v deveto deželo. Al tudi Jaka bi bil rad bogato ženo dobil in si misli, morda mene sreča išče. Pa brata ga nista hotla sabo, ker sta menila, da mu je malo manjka. On jo pa bos, razoglav in golorok za njima peš vreže, toda kmali ga jamejo noge boleti in več ne more. Brata mu dalje odideta. Kaj če? Najde na poti lesen obroč. Naglo prične brata nazaj klicati: „čujta! nata! glejta! kaj sem našel“ — pravi in kriči Jaka. Ga počakata, pa ko jima obroč pokaže, se smeja je konjiča spodbodeta in kmali sta deleč pred njim. Zdaj najde Jaka vého, in zopet jame upiti: „Draga bratica! lepo vaji prosim, počakajta me; še nikoli nista tako lepe stvari vidila kakor sem jo tlé našel. O kako je lepo!“ Brata res počakata. In ko jima pokaže veho, se zjezita in ga dobro ozmerjata ter urno naprej jezdita. — Zopet se Jaka enmalo odpoči, ter jo urno za njima korači. Ali konj je urniši kot človek, tedaj je reva zopet zaostal. Vés klavern gré memo germa; iz tega sferčí tica, ki je na gnezdu sedela. Jaka gré in vzame gnezdo z mladiči. Na vés glas se spet dere in kliče brata, naj ga počakata. Ta pa ga nočeta več slišati. Al Jaka ne neha upiti: „Glejta, glejta, o preljuba zlata bratica! gotovo je ni na svetu tako lepe stvari, — v voljni posteljci se giblje, čivka in zeva; čakajta, čakajta, gotovo se ne bota kèsala!“ — Bog ti vedi, kaj je zopet dobil — pravi Pavel — morda je res kaj posebnega. Naj bo, še zdaj ga počakajva“. In res ga počakata. Jaka se kmali prismeja z gnezdom v roci. „No, vidita, kako je to mično!“ „O ti pékvati cigan!“ — zarencí Peter — da nama pot tako kratí“, ter skoči s konja in ga počí za uho. Jaka se joče in se vsede pod staro bukev. „Molči, Peter! ker te je moje uho tako serbelo, glej, da te ne bodo tvoje še bolj“.

Potem, ko se je bil dobro odpočil, gré dalje polagoma, obroč čez ramo, veho v žepu, gnezdo v njedrii. Bratov ni več vidil. Čez dolgo pride do lepega lepega gradú. Ravno je hlapec konje napajal in Jaka zagleda med njimi konja svojih bratov. „De te šmentaj! kaj smo že tù?“ Stopi v vežo

in vidi brata pri ognji se greti, pa vsa klaverna sta bila. Ker je bilo že pozno, gré na pod spat. Drugega dne se gré tudi on gret.

Zvonček zapoje, ki je njegova brata tretjič k prečudni deklini klical. Peter in Pavel gresta, Jaka pa dolgo čaka kaj bo. Zdaj čuje po stopnicah nekega doli priti, gré gledat, pa vidi brata brez ušes. „Aha Peter — reče — te kaj serbé zdaj tvoje ušesa, mene ne več!“ Pri teh besedah teče v zgornjo hišo. Stopi v krasno sobo, kjer je deklica na lepem stolu sedela. Jaka je bil zal mladeneč, lepe postave, prijaznega obličja. Pa vendar se je deklini čudno zdelo, ko vidi razoglavega, golorokega in bosega snubača. „Si mar tudi ti prišel me v smeh spravljat? — ga bistrogledo popraša. „E kaj — reče zviti Jaka — jez sem vam le nekaj prinesel, kar vam bo gotovo všeč. Deklica je že zobé pokazala — čem reči — malo na smeh ustnice zabernila, ker si misli: kaj nek mi ima tak človek prinesiti. „Kaj ta-cega pa imaš?“ — ga popraša. „Ne uprašajte me kaj, ampak dovolite mi uprašanje: „imate kaj ognja?“ „Kaj v taki hiši — reče dekle — bomo brez ognja, in že so trepavnice nekoliko černih očes zakrile — čem reči — že se je enmalo posmejala. „No kaj pa bo z ognjem?“ „Jez imam — pravi Jaka — nekaj za speči in vam bom dal pečenke, kakoršne še niste nikdar nikoli jedli“ — ter seže v njedrije po tičice. — „Kaj jih boš v roki pekel?“ „O ne, na to preklico jih bom nataknil“ (vzame obroč z vrata). „Pa tičice so tolste, vsa mast bo iztekla — pravi prav prijazno dekle. „Ne ne, ne bo ne, gospodična, bom zamašil“ — seže v žep po veho. In na vse gerlo se začne deklica smejeti. „Niso me — pravi — tvoje norčije v smeh spravile, ne, — le moje serce se je tvojemu ob prvem pogledu zasmajalo, — zato ti čem žena biti!“

In Jaka je postal gospodar gradú, Peter in Pavel sta pa šla brez ušes domú listje grabit.

Naj nihče ne reče, da to ni mogoče, saj je že marsikteri Jaka na enako vižo grajšinico dobil.

Iz Domic.— zapuščine.

Slovanski popotnik.

* V Zagrebu je prišel pred kratkem na svetlo „Frankopan“, drama v peterih činih od slavnega pesnika jugoslavenskega Mirka Bogovića. Kdo ne pozná sloveče rodovine Frankopanov, — kdo že ni slišal od junaškega Krista Frankopana, bivšega kneza senjskega, kerškega in modruškega, bana hervatsko-slavonsko-dalmatinskega, nadpoveljnika vojske medju-kralja Ivana Zapolja, ki ga je sam kralj Ljudevik II. zavolj njegove hrabrosti v bojih zoper Turke javno in pismeno imenoval „branitelja cele Ilirije“? In ta junak, žertovajoč življenje svoji domovini, je predmet izverstne drame, ki nam jo je spisal mojster Bogović v narodnem metrumu v jeziku ravno tako ličnem kot tudi Slovencom lahko razumljivem. V dokaz tega naj bojo sledeče verstice, s katerimi Turzo Skender začenja dramo:

Sa svih stranah dolaze nam glasi:

Kako Turčin — nebilo mu traga! —

Plěni, pali sela i gradove,

Ori svete cěrkve i oltare,

Momke sěče, a děvojke kupi,

Da ih vodi do Stambola grada

Kano jadne robinjice; — rěčju:

Kud prolazi, svuda puste stope

Razorenja, kěrvi i požara

Ostavlja za sobom.

Nadjamo se, da v knjižnici nobenega Slovenca, kateremu je mar za razcvet jugoslavenskega slovstva, se ne bo pogrešal Bogovićev „Frankopan“.

* Mladi ruski pisatelj Aleks. Teodorovič Hilferding, povrativši se iz svojega potovanja po slovanskih deželah v Moskvo, pripravlja za tisk svojo bugarsko-serbsko historijo XI. veka, in pa spis o narodopisu in književnosti Horvatov in Serbov. V časniku „Jahrbücher

für slav. Literatur, Kunst und Wissenschaft, Jahrg. 1855—56 smo brali njegov popis v nemškem jeziku „Geschichte der Serben und Bulgaren“.

* Dva nova slovanska časnika izhajata v našem cesarstvu, namreč: serbska „Podunavka“ v Zemunu, in poljski „Dziennik literacki v Lvovu“.

* Spet je prišlo troje novih zvezkov gosp. St. Zaranškove občne povestnice „Welt-Geschichte in Annalen-, Chroniken- und Historienweise itd.“ na svetlo in iznova smo se prepričali, da krasno delo je čez in čez vredno hvale, ki smo jo dali prvim zvezkom. Pregledovaje 7. in 8. izdajek smo zadeli v 7. stoletji na zgodovino starih Slovanov, v kateri pisatelj razlaga obseg tadanje slovanske zemlje, dohod Slovanov, njih imena, pokolenja, bogoslovje tadanjih paganskih Slovanov, njih šege, običaje in življenje itd. „Poljodelstvo in živinoreja — pravi — je bilo njih poglavitno opravilo; stanovali so v lesenih kočah in se oblačili v dolge, proste oblačila, ktere so prepasovali s pasom, ki je bil pri premožnih kaj ličen; obuvalo so jim bili kėrpci (opanke); živili so se večidel od poljskih pridelkov, močnatih jedil in hleba (kruha). Od njih so vzeli Goti besedo „hleb“ in jo po svojem premenili v „hlaib“, in odtod je še dandanašnja nemška beseda „Laib“. „Ravno tako — pravi — so besedo Pflug Nemci od Slovanov vzeli; ki so imeli svoj plug. Med (nemški Meth) in pivo (ol) sta bila od nekaj Slovanom naj ljubša pijača. Ker so Slovani kaj žive fantazije, ni čuda, da so od nekaj že radi péli, godli in plesali. Hvaljena je že od nekaj gostoljubnost in poštenost slovanska, grajali pa so že takrat njih prepirljivost in da so se radi maševali; maševanje to je segalo, zlasti pri južnih Slovanih, mnogokrat do kervavega maševanja (kervene osvete). Ali so stari Slovani po več žen imeli, se ne dá do dobrega določiti; gotovo pa je, da so knezi in plemenitniki več žen imeli. Lepo razlaga nadalje, kaj so bili vojevodi, kmeti, knezi (duhovniki), starosti, vladiki, župani itd. Občinske zadeve so obravnavali na snemih ali sejmi; „sejm“ ni bil to kar je dandanašnji, ampak „sejmi“ so se imenovali deželni zbori (Landtage)“. Kakor Slovane tako tudi vse druge narode popisuje učeni gosp. pisatelj na vse strani in nam stavi z besedo in v zemljevidih vés svet jasno pred oči.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. * Vodstvo štajarske družbe za povzdigo sviloreje je 11. dan t. m. na znanje dalo, da gosp. T. Rochel funt na Štajarskem pridelanih živih kokonov plačuje po 1 fl., če le 300 ali še manj kokonov gré na en funt, — po 55 krajc., če jih 300 do 350, — po 50 krajc., če jih 350 do 400, — po 45 krajc., če jih okoli 400 do 450, — in po 40 krajc., če jih več kot 450 gré na en funt. Če so pa kokoni (mešički) že umorjeni, jih plačuje vse za deseti del dražje kakor je tarifa določena. — Za štajarske goveda, ki so bile v pariško razstavo poslane, so sledeči lastniki premije prejeli: Pervo premijo za mircodolinskega bika je prejel g. Juri Stöger iz Perneka in za kravo tega plemena g. Jožef Krendel iz Bruka; tretjo premijo je prejel za kravo mariahofarskega plemena grof Henkel iz Donersmarka, peto premijo je prejel tudi gosp. J. Stöger za mircodolinsko kravo in šesto premijo knez Lobkovic za kravo mariahofarskega plemena; junica gosp. K. Lewohl-a je bila pohvaljena. Gosp. Stöger je svojega s pervo premijo obdarovanega bika v Parizu prodal za 800 frankov, to je, za 340 gold. našega dnarja.

Iz Celja. * Mestna gosposka je tukajšni kmetijski podružnici podarila kos zemljiša blizo mesta, da bo ondi napravila že drugo sadišče sadnega drevja in tert ali tako imenovano „vertno šolo“. Zraven tega ji je obljubila tudi mestne smeti za gnojenje tega sadišča dajati, ki jih bo mestna gosposka sama na svoje stroške na to zemljiše vozila. — Veselo znamenje je to, kako se povsod oživlja sadjoreja, za ktero se naši predniki niso dosti poganjali!